

ZIOEN AZALPENA

I.– ANBIZIO KOLEKTIBOA

Gizarte aurreratu baten balio demokratikoen esparruan, hezkuntza da apustu estrategikorik garrantzitsuena, gizarte-kohesioa, berdintasuna eta garapen ekonomiko harmonikoa helburu dituen herrialde batentzat. Lanik zirrargarriena eta daukagun erantzukizunik handiena da munduko erronka garaikideak gainditzeko eta egungo gizarteek behar dituzten eraldaketa handiak gauzatzeko ahaleginaren protagonista izango direnak heztea.

Badakigu munduak ziurgabetasun handiko aro bat bizi duela, ez soilik pandemiaren berehalako ondorioengatik eta haren ondorio ekonomiko eta sozialengatik, bai eta klima-larrialdia, migrazio-mugimenduak eta iraultza teknologikoa sorburu duten erronka itzelengatik ere, eragin saihetsezinak izango baitituzte enpleguaren eta lan-merkatuaren berrantolaketan. Horrek guztiak ondorio nabarmenak izango ditu hezkuntzan. Aurreko guztiari biztanleriaren zahartzea gehitu behar zaio, Euskal Autonomia Erkidegoan bereziki kezkatzekoa dena, aldaketa demografiko oso garrantzitsuak ekarriko baititu, eta horrek eragina izango du irakaskuntza-taldeetan eta inplikatu-tako profesional guztiengan. Halaber, bizi-itxaropena luzatzearen ondorioz, baliabide publikoak berrantolatzea ere eskatuko du, eta zaintza soziosanitarioetan inbertsio handiagoa ez ezik, bizi-aldia osoko ikaskuntzan ere jarriko du arreta, lege honen xedeari dagokionez. Hezkuntza eta hezkuntza-sistema ezin izango dira joera horietatik kanpo geratu.

Garapen Jasangarrirako Helburuetatik laugarrena «kalitatezko irakaskuntza inklusiboa eta ekitatiboa bermatzea» da, eta «guztionez etengabeko ikaskuntzarako aukerak sustatzea». Lege hau sortu da hezkuntza-komunitateak eta euskal gizarteak partekatzen duten sinesmen batetik: aldaketen inpaktua jasotze hutsaz etsi beharrean, hezkuntzak aukera handia du tresna erabakigarri bat izateko, aldaketa horiek hobekuntza itzela ekar baitezakete gure gizarteen eraketan.

Hezkuntzak ezin du galdu etorkizuneko testuinguruak eskatzen duen eraldaketa- eta egokitze-prozesu atzerazinen arrastoa. Garai berriak dira, pentsatzeko, ekiteko eta harremanetan sartzeko modu berri batzuk dakartzaten garaiak. Ikuskera humanistak gidatu behar du, halaber, gizarte analogiko batetik beste gizarte berri batera igarotzeko prozesu hori, harmonikoki bizi daitezkeen mundu analogikoaren kontaktu fisikoa eta errealitate presentziala teknologia digitalak eskainiko dituen komunikazio-aukerek eta espazio berri horrek ahalbidetuko dituen harreman-moduekin. Oreak hori funtsezkoa da hezkuntza-esparruan, erabakigarriak baitira kontaktu zuzena eta harreman afektiboa, baina alde batera utzi gabe elkarreragin telematikorako aukera gero eta handiagoak.

Espazio publiko digital berri horiek informazioa eta kultura eskuratzeko modu berri batzuk ekarri dituzte, aurreko belaunaldiak eduki ez zituztenak, baina nahaste- eta banalizazio-arazoak ere sortu dituzte. Hori dela eta, hezkuntza-prozesuak oso zeregin garrantzitsua hartu behar du bere

gain: irizpide propioa, gaitasun kritikoa eta aurreko gizarte-ereduak baino pluralagoak diren gizarteetan bizitzeko baliabideak dituzten eta digitalki ahaldunduak diren pertsonak prestatu behar ditu; izan ere, jadanik ez dago garapen pertsonalerako esparru indartsurik, rol eta funtzio eztabaidaezinak esleitzen dituenik. Gertatzen ari diren kultura-aldaketa emankorretako bat bizitzeko erabakiak hartzeko askatasun eta sormen handiago baten nahikaria da, eta horrek, zalantzarik gabe, balio pertsonal sendoagoak eta ez hain konbentzionalak izatea eskatuko du. Azken urteotan nabarmen aldatu da gure testuingurua, bai balioei dagokienez, bai informazio-inguruneari, aukera teknologikoei eta gizarte-harremanei dagokienez ere, eta funtsezkoa da, testuinguru horretan, eskolak garapen- eta heltze-prozesu pertsonala bideratzeko duen funtzioa. Era berean, hezkuntza da gutxiengoaren hizkuntza oro indarberritzeko eremu zentralerako bat: izan ere, berma dezake belaunaldi berriek behar bezalako kompetentzia eskuratuko dutela, eta, gainera, funtsezkoa da gizarte-kohesiorako.

Hezkuntza eraldatzailea da ikasleak protagonistatzat hartzen dituen eta haien ikasmina indartzen duena; ikasleak beren betebeharren aurrean jartzen ditu, gizartearekiko, naturarekiko eta besteekiko. Eta arreta berezia jarri behar du hezitzaileengan. Nahi dugun gizarte-aldaketa hori egin ahal izateko, guztiz ezinbestekoak ditugu kualifikazio handiko irakaskuntza-talde batzuk, beren burua konprometituko eta garatzen duten funtzio izugarri garrantzitsua kontuan izango dutenak.

Eraldaketa-prozesu horrek tentsioa eta zailtasunak ekarriko ditu, eta, beraz, gizarte demokratikoaren, hezkuntza-sistemaren eta erakunde politikoen betebeharra da errealitate berrien aurrean kokatzea ahalbidetzea eta inor atzean ez dela geratzen bermatzea; hori da lege honek bultzatu nahi duen funtsezko helburua —eta ez da inola ere huskeria—, hau da, eredu berri horretarantz joatea pluraltasun-, justizia- eta oreka-irizpideak erabiliz, eraldaketa horren erdigunean hezkuntza-sistema jarriz. Anbizio kolektibo horrek agerian uzten du eskolak eta hezkuntza-sistemak ezin dietela bakardadean aurre egin dagoeneko ditugun eta datozen erronkei; horregatik, beharrezkoa da eskola irekitzea eta aliantzak eta partaidetza-sistemak ezartzea, III. kapituluan zehazten den bezala.

II.– ZERGATIK ETA ZERTARAKO LEGE BERRI BAT

Euskal hezkuntzak, batez ere euskalduntzeari eta inklusio-politikei dagokienez, errealitate berri baten funtzio eraldatzailea eta egituratzailea bete izan du azken hamarkadetan, gure habitus edo kultura-jokabidean txertatzen den Euskal Hezkuntza Sistema osoaren ondasun komuna eta partekatua bilakatu arte. Erakundeen eta gizarte-eragileen ekintza konbinatua gakoa izan da, eta hala izaten jarraitu behar du. Azpimarratzekoa da Gernikako Estatutuak bere 6. artikuluan euskara Euskal Autonomia Erkidegoko berezko hizkuntza dela xedatzen duela, eta gaztelania eta euskara, biak ala biak, hizkuntza ofizialak direla. Horren garapena Euskararen Erabilera Normalizatzeko azaroaren 24ko 10/1982 Legeak egiten du, eta haren garrantzia ere azpimarragarria da, lege hori oinarritzeko lege-tresna bihurtu baitzen euskararen normalizazio-prozesua bultzatzeko, euskarak hizkuntza gisa dituen funtzio sozial guztiak bete zitzaizkien. Lege horren 2. artikuluan adierazten da euskara dela Euskal Herriko hizkuntza propioa. Nolanahi ere, Euskal Herriko mapa soziolinguistikoei eta inkesta soziolinguistikoei erakutsi dute euskara, gaur egun, gutxiengoaren hizkuntza eta hizkuntza gutxitua dela erabilera-eremu formal eta informal gehienetan. Bada, ahalegin horretan euskararen erabilera normalizatzeko legea onartu zenetik euskarak izan duen biziberritze-prozesuan, funtsezkoak izan dira euskal hezkuntzak ekarri dituen hiztun berriak.

Aipatzekoa da, halaber, hezkuntzaren alorrean, 3/2004 Legea, Euskal Unibertsitate Sistemarena, eta haren 11. artikulua; izan ere, hizkuntza-erabilera arautzen duenean, hau dio: «1. Euskara, Euskal Herriko berezko hizkuntza, eta gaztelania hizkuntza ofizialak dira euskal unibertsitate-sisteman». Ikusten denez, hezkuntza alorrean euskararen berezko izaera edo izaera propioa jadanik arautua dago, hizkuntza ofizialen araubidearekin batera.

1992ko Ituna ere gogoratu behar dugu, oinarrizkoa izan baitzen euskal hezkuntzarako. Gaur arte gurekin izan ditugun lehen oinarriak finkatu zituen akordio horrek: Euskal Eskola Publikoari buruzko otsailaren 19ko 1/1993 Legea eta Euskal Autonomia Erkidegoko unibertsitateez kanpoko irakaskuntzarako irakasleen kidegoei buruzko otsailaren 19ko 2/1993 Legea adostasun politiko eta sozial zabal batekin onartu ziren, eta behar genuen esparrua eman digute 28 urte hauetan. Otsailaren 19ko 1/1993 Legeak, Euskal Eskola Publikoari buruzkoak, Euskal Autonomia Erkidegoak hezkuntzaren arloan dituen eskumenen berezitasuna azpimarratzen du zioen azalpenean; eta horri gehitu behar zaio, gainera, Autonomia Erkidego honek kultura-ezaugarri propioak dituela, hezkuntza-sistemak aintzat hartu beharrekoak, eta bi hizkuntza ofizial ere badituela, hezkuntza-sistemak bultzatu beharrekoak.

1993ko Euskal Eskola Publikoaren Legea 30 urtez egon da indarrean. Aldi horretan, aldaketa garrantzitsuak gertatu dira gure gizartean eta, bereziki, hezkuntzaren ingurune hurbilenean. Arau-esparru horrek, mugak muga eta Estatuaren oinarrizko legediak ezarri izan dituen murrizketak murrizketa, aukera eman du hezkuntza-sistema parte-hartzaileagoa, pluralagoa eta aniztasuna integratzen duena garatzeko, bai eta euskara hizkuntza propio gisa indartzeko ere; izan ere, aurreko belaunaldiek ilusio handiz baina bitarteko gutxierekin ekin zioten langintza horri. Badakigu, hala ere, asko aldatu direla mundua eta gure gizartea bera, eta aldaketa horren neurriak berariaz eskatzen dituela diagnostiko partekatu berri batzuk eta, batez ere, tresna berri batzuk, bereziki hezkuntzaren esparruan, beste erronka batzuei aurre egiteko eta prestakuntza hobea eta elkarbizitzarako gaitasun handiagoak emateko. Behar objektibo bat dago, hezkuntzaren une honetako egoera eta etorkizuneko aztertuko dituen arau-esparru berri hori lantzeko. Lege honen helburua da, hain zuzen ere, bidezko hezkuntza-trantsizioa ahalbidetzea; euskal hezkuntza-sistema bat eraikitzea, zeina gai izango baita une bakoitzeko beharretara egokitzeko eta malgutasunez doitzeko, eta, batez ere, sistema hori prozesu inklusibo baten bidez gauzatzeko, ekitatean, gizarte-kohesioan eta bikaintasunean oinarritua.

Lege hau onartzen da oinarri hartuta Euskal Autonomia Erkidegoko Autonomia Estatuaren 16. artikulua, Konstituzioaren lehenengo xedapenaren arabera, Euskal Autonomia Erkidegoari aitortzen dion hezkuntzaren arloko eskumena. Euskal Autonomia Erkidegoko Hezkuntzaren Legeak, aurreko 1/1993 Legeak ez bezala, hezkuntza publikoa eta, zehazki, titulartasun publikoko ikastetxeak arautzeaz gain, ikuspegi holistikoagoa hartzen du, Euskal Hezkuntza Sistemaren erregulazio integral bat eginez; horrek esan nahi du diru-funts publikoen bitartez finantzatzen diren ikastetxe guztietara heda daitezkeela legearen printzipio gehientsuenak eta agindu batzuk, eta erreferentzia puntual batzuk ere egiten dizkiela ikastetxe pribatuei.

Lege honek, hala ere, ez du ahazten Euskal Hezkuntza Sistemari euskal eskola publikoari dagokion protagonismoa, ikasleen sarbide unibertsala bermatzen duen oinarrizko erreferentzia baita. Hezkuntza publikoak finantzaketa nahikoa jasoko du, eta itunpeko irakaskuntzarekin batera biziko da, lege honetan ezarritakoaren arabera; izan ere, itunpeko irakaskuntzak, funts publikoez elikatzen denez –nahiz eta beraren ikastetxeek titulartasun publikorik ez izan–, legeak ezarritako printzipioak eta helburuak bete beharko ditu, eta bere gain hartuko ditu legeak ezartzen dizkion konpromisoak eta betebeharrak.

III.– HEZKUNTZA-SISTEMAREN BALIOAK

Lege honek proposatzen duen Euskal Hezkuntza Sistema oinarritzen da bizikidetzaren, irakaskuntzaren eta ikaskuntzaren ardatz diren balioetan, betiere eskola inklusiboaren esparruan, non ikasle guztiek izango baitute aukera kalitatezko hezkuntza izateko eta bizitzarako konpetentziak ahalik eta gehien garatzeko. Balioak haurtzarotik lantzen ez dituen gizarte bat porrot egitera

kondenatuta dago. Balioak, alde batetik, hezkuntza-sistemaren zutabeak dira, eta, bestetik, itsasargia ere badira, hau da, pertsona ikastetxeko bizitzan eta gizartean behar bezala txertatzeko, bai eta gainerako herritarrekiko elkarreraginean jarduteko gidariak ere.

Lege honek hainbestearainoko garrantzia ematen die balioei, ezen hezkuntza-proiektu orok balio jakin batzuen arabera hartzen baitu zentzua, eta, balio horiek gabe, trebetasunen transmisio hutsa bihurtuko bailitzateke, gaikuntza teknologiko edo doktrinamendu hutsa. Hezkuntzaren handitasuna pertsonak –eta ez automatak– prestatzean datza, eta prestakuntza hori balio jakin batzuetan oinarritzen da, zeinak lege honetan hiru ardatzotan laburbiltzen baitira: izan, jakin eta elkarrekin bizi. Pertsona hezia zera da, pentsatzen duen pertsona, bere jakintza-gaitasunak egoera konplexuetan aplikatzen dakiena, inguratzen duen errealitatea ikuspegi kritikoz aztertzen duena, nortasun propioa garatzen duena eta gizartean beste batzuekin bizitzen dakiena.

Hezkuntza-sistemaren lehen ardatza izateari dagokio. Hezkuntza-sistemak beren kabuz pentsatzen duten pertsonak prestatu behar ditu, eta hori erabakigarria da historiako une honetan, zeren ziurgabetasunak gaur egun beste garai batzuetan baino ugariagoak baitira; baina,aldi berean, norberaren sormenerako aukera gehiago sortzen dira. Oraingo eta etorkizuneko arazoak konpontzeko ez baita nahikoa iraganeko formulak besterik gabe transmititzea; etenak, hausturak eta krisiak tai gabe ugaritzen baitira; horregatik, beharrezkoa da irizpide propioak dituzten pertsonak prestatzea, arazoei konponbidea emateko eta, neurri handi batean, ezezagunak diren esparruak aztertzeko gai direnak. Pertsona izateak esan nahi du norberaren ezaugarriak lantzea, hala nola autonomia eta erantzukizuna, baina baita ere besteenganako jarrera positiboak garatzea, adibidez enpatia eta errespetua, zeren eta ezaugarri horiek guztiak norberaren ezagutza sakon baten bidez soilik eskura baitaitezke. Krisi-garai hauek agerian utzi dute norberaren eta besteen zaurgarritasunaren arteko lotura, eta ez dagoela balio partikularrak eta erantzukizuna onartzerik eta zaintzerik bakoitzaren funtsezko izatea partekatu gabe.

Jakitea da Euskal Hezkuntza Sistemak sustatzen duen bigarren ardatza. Gaur egun, gizateariaren historiako une honetan, ezagutzaren mobilizazio masiboa behar da aurrean ditugun arazo nagusiak konpontzeko. Eskola funtsezkoa da ezagutzarekiko estimua sustatzeko, ezagutza gizakiek munduan bizitzeko duten berealdiko tresna baita, bereziki XXI. mende honetan, pentsamenduak desafio itzelak baititu aurrean. Ez dago gizarte heldurik jakintzaren balioa eta jakintza hori handitzeaz eta hedatzeaz arduratzen direnen balioa aitortzen ez duenik. Jakintza eta haren ondorioak –era arrazoituan argudiatzeko gaitasuna, gertakariak eta ebidentziak errespetatzea, ziurtasun ororen mugez jabetzea, norberaren ikaskuntza-prozesuaz jabetzea– gizakiari bere garapenean lagundu dioten balioak dira, gure askatasunaren adierazgarri behinena. Jakitearen abenturari esker, belaunaldi berriek aurkikuntza zoragarriak egin ahal izango dituzte, eta gura genuke aurkikuntza horien protagonistak gure eskoletan sortzea, bai eta halaber, inolako asmo elitistarik gabe, euskal gizartean kultura zientifiko zabala, ahalduntze teknologikoa eta haien inplikazio etiko, politiko, sozial eta ingurumenekoez hausnartzeko gaitasun kolektiboa zabaltzea ere.

Hezkuntzak elkarbizitzarako prestatu behar ditu ikasleak, bizi diren gizartearen parte izateko eta hura hobetzen laguntzeko. Elkarrekin bizitzea da hezkuntza-sistemaren hirugarren ardatza. Ikastetxeetan areagotu egiten da pertsona desberdinekin bizitzeko esperientzia; izan ere, ikastetxean eraikitzen dira errespetuzko eta berdintasunezko loturak, elkarrizketak izaten ikasten da, gatazkak arazoibidez konpontzen, eta demokraziarako hezkuntza jasotzen da, bizitza osorako baliagarria izango duguna. Lege honek gizartean bizitzeko balioak eta esperientziak transmitituko dituen eskola baten aldeko apustua egiten du; hori dira balio zibikoak, elkartasuna, publikoa eta komuna den orekiko kezka, bai eta naturaren zaintza ere.

Euskal Hezkuntza Sistemak konpromiso berezia hartzen du euskararekin –Euskal Herriko hizkuntza propioa baita– eta kulturarekin eta haren transmisioarekin, euskara eta euskal kultura identitate-, adierazpen- eta elkarbizitza-tresnatzat hartzen dituen heinean, bai eta beste hizkuntzekin ere. Eskola identitate irekiak eraikitzeke espazioa da, norberaren dimentsioa eta dimentsio unibertsala uztartzen ikasteko espazioa.

Eskolan, ikasleek beren etorkizun pertsonal eta kolektiboa eraikitzen ikasi behar dute, eta, aldi berean, ikusiko dute eraikuntza horrek batzuetan zenbateraino inplikatzeko dituen guztiz bestelako beste nortasun-esperientzia batzuk. Eskolan, azken batean, gizakiek pluraltasunaren eta berdintasunaren balioa deskubritzen dute.

IV.– HEZKUNTZA ELEANIZTUNA ETA KULTURARTEKOA

Komunikazio- eta hizkuntza-kompetentzia garatzeko, irakaskuntzaren kalitateak garrantzi berezia du ikasleen garapen pertsonalean eta akademikoan, tresna horrek lagunduko baitie errealitatea ulertzen, pentsamenduak eta emozioak adierazten, ezagutzak transmititzen, espiritu kritikoa aktibatzen, mundua arrazoitzen, sortzen, ikusten eta ulertzen eta besteekin harremanetan jartzen. Egungo testuinguruan, hizkuntzen arteko harremanean eta elkarrekintzan oinarritu behar da kompetentzia hori, ezagutza eskuratzeko eta sortzeko, nazioarteko esparruetan eta ingurune digitaletan jarduteko, gizartean parte hartzeko eta lan-integrazioarako tresna izateko.

Euskal hezkuntza euskara ardatz duen sistema eleaniztun gisa egituratzen da, eta bi hizkuntza ofizialen bidez eta atzerriko hizkuntza baten bidez, gutxienez, antolatzen da, ikaskuntzak bideratuko dituztenak, gizarte-koherentsia eta herritarrek bi hizkuntza ofizialetan komunikatzeko duten gaitasuna bermatzeko. Lege honek posible egin nahi du ikasle guztiek, familia-jatorria edozein dutela ere, ikasketak amaitzean bi hizkuntza ofizialak maila berean ezagutzea eta, horretaz gain, gutxienez atzerriko hizkuntza baten ezagutza izatea.

Hezkuntza-komunitate osoaren ardura da ikasleei profil eleaniztuna eta kulturartekoa, multimodala, garatzen laguntzea, mundu global eta kulturaztatun batean integratu eta euskararen erabilera aktiboarekin konprometitu daitezen, eta euskal kultura ezagutu eta hura garatzen eta eguneratzen lagun dezaten, aldi berean beste hizkuntza eta kultura batzuk ezagutzeko jakin-mina eta motibazioa landuz. Lege honek, bereziki, hezkuntzako profesionalen komunikazio- eta metodologia-gaitasuna hobetzea bilatuko du, eta hizkuntzen ikaskuntza eta haien erabilera bideratzeko modu berri batzuk ikertzea eta garatzea sustatuko du.

Era berean, lege honen bitartez, euskarak hezkuntza-komunitate osoan duen presentzia jakin kuantitatiboa eta kualitatiboa egingo du, hezkuntza-sistemaren erreferentzia-hizkuntza gisa duen zeregina indartu nahi baita, eta ikasleek hezkuntza-testuinguru formalean eta ez-formalean modu aktiboan erabil dezatela sustatu. Halaber, atzeritar jatorriko ikasleen hizkuntzak eta kulturak agerrarazi nahi ditu ikastetxeetan, elkarrekiko aitortza bultzatu, aniztasunaren balio kulturala eta ekonomikoa nabarmendu eta hezkuntza-integrazioa sustatu, ikasleengan beste hizkuntza eta kultura batzuekiko jakin-mina pizteko eta hizkuntza eta kultura horien ezaugarriak eta funtzionamenduari buruzko ezagutza emateko.

Azken batean, gazteak mundu plural eta global baterako prestatu nahi ditu lege honek. Gai lokalak, globalak eta kulturartekoak interpretatzen ikasi behar dute, eta beste pertsona, kultura eta mundua ulertzeko ikuskera batzuen ikuspuntuak balioetsi. Horretarako, globalizazioaren aurrean, ikastetxeen nazioartekotzea bultzatu eta nazioarteko lankidetzaren proiektuen garapena sustatu behar da, bai ikasleen aldetik, bai irakasleen eta hezkuntza-sisteman eta ikastetxeetan inplikatutako talde profesional guztien aldetik.

V.– LEGEAREN EDUKIA

Lege honek sei titulu ditu. Hau da, laburbilduta, haien edukia:

I. tituluak xedapen orokor batzuk ezartzen ditu, eta haien artean I. kapitulua nabarmentzen da, non legearen xedea arautzen baita, hau da, hezkuntza-eraldaketako prozesu mailakatu eta ordenatu baten oinarriak ezartzea, Euskal Hezkuntza Sistema oraingo hamarkada honetan eta hurrengoetan gure gizarteak gainditu beharko dituen erronketara egokitzeko II. kapituluak hezkuntza-sistemaren printzipioak eta helburuak garatzen ditu. Printzipio eta helburu horiek zeharkako elementuak dira lege osoan aplikatzeko, eta haren erregelamendu bidezko garapena ere bideratuko dute, Euskal Autonomia Erkidegoaren arau-sistemari hezkuntza-esparruan behar duen koherentzia emateko. Hala, printzipioen artean, eta aipatutakoez gain, arreta berezia jarri behar du ikasle guztientzako kalitatezko eta bikaintasunezko hezkuntzan, elkarbizitza positiboaren aldeko apustuan, aukera-berdintasunean eta pluraltasunarekiko eta sinesmen-askatasunarekiko errespetuan, edozein indarkeria eta diskriminazio prebenituz eta hezkuntza-erakundeen autonomia sustatuz.

Helburuei dagokienez, hezkuntzarako eskubidearen berme eraginkorra izan behar da sistema-zen zutabe nagusia, askotariko ikasleen garapen integrala eta ikaskuntza malgua bultza dadin. Hezkuntzak, bereziki, irizpide propioa izateko behar dituzten ezagutzak eman behar dizkie ikasleei, ondo oinarritutako erabaki libreak hartu ahal izateko, eta ikuspegi kritikoa garatuz jasotzen duten informazioa errealitatearekin alderatzeko gai izateko. Ildo horretan, garrantzi berezia du III. kapituluak, zeren hezkuntza-sistemaren balioak hiru ardatz edo zutabe funtsezkoen inguruan antolatzeaz arduratzen baita: izan, jakin eta elkarrekin bizi. Esan gabe doa: balioetan gero eta ahulago ageri den gizarte garaikide honetan, eta orain hastera doan eraldaketa-prozesu mailakatuan, funtsezko helburua da Euskal Hezkuntza Sistema gidatu behar duten ardatzak edo erreferentziak bilatzea. Bestalde, IV. kapitulua ikasketen antolamenduari buruzkoa da, baina ez ditu lanbide-heziketako ikasketak jorratzen (ez baitira lege honen xede), ez eta bizialdi osoko ikaskuntza ere. V. kapituluan, berriz, ikastetxeen tipologiari heltzen zaio. Kapitulu horretan, ikastetxeen tipologia ezartzen da, eta oinarritzko bereizketa bat egiten da diru-funts publikoen bitartez finantzatutako ikastetxeen eta soilik finantzaketa pribatua duten ikastetxeen artean, baina aldi berean ikastetxe publikoei eta itunpeko ikastetxe pribatuei bakoitzari bere berezitasunak aitortzen zaizkie, zeren eta, biak ala biak baliabide publikoak finantzatzen diren arren, zenbait elementu bereizgarri baitituzte. Legearen xedea da eskubide eta betebeharrak dagokienez bi ikastetxe mota horien esparru arautzailea hurbiltzea, bai bata bai besteak Autonomia Erkidegoaren aurrekontuetan baitute baliabide-iturria. Era berean, itundu gabeko ikastetxe pribatuen berezitasunak ezartzen dira.

II. tituluaren xedea hezkuntzarako eskubidea eta elkarbizitza positiboa arautzea da. Hezkuntzarako eskubidea lege honen I. kapituluan arautzen da. Hezkuntza prestazio-izaerako eskubide bat finkatzen duen zerbitzu publiko gisa eratzten da, bereziki doako ikasketei dagokienez, nahiz eta irakaskuntza-askatasuna aitortzeak unean-unean modulatzeko duen eskubide hori. Hala ere, legearen egituraren aldetik eta ekonomiaren aldetik, bai eta haren hedapen praktikoaren aldetik ere, eskubide hori baldintzatuta dago; alegia, derrigorrezko eta doako irakaskuntza oinarritzko bat bermatzeko botere publikoaren betebeharrak modu aktiboan gauzatzearen baitan dago, eta halaber erregelamendu bidez zehaztu litezkeen betebeharrak hertsiki betetzearen baitan ere. II. kapituluaren xedea –garrantzi handikoa bera– hezkuntza-sistemaren plangintza eta sarbidea da, zeinak bateragarri egin nahi baititu eskaintza-erakundeak eta eskolatze inklusiboaren bermeak, diru-funts publikoaren bitartez finantzatutako ikastetxeetako plazak eskuratzeko prozesua eta irizpideak ezarriz. Gerora zehaztuko dira, erregelamendu bidez, prozesu eta irizpide horiek, bai eta udalek joka dezaketen eginkizun garrantzitsuak ere. Irakaskuntzaren doakotasuna ere aurreikusten da, doakotasun horrekin loturiko bermeen inguruko neurri garrantzitsu batzuekin batera, eragin-kortasuna lortzeko eta desberdinkeriak saihesteko xedez. Elkarbizitza positiboa, lehen adierazi

denez, III. kapituluaren ardatz nagusia da, eta gizarte kohesionatu batean askotariko eskola baten ardatz egituratzailea da, inklusioaren eta berdintasunaren alde egiten baitu, bai eta hezkidetzaren eta kulturartekotasunaren alde ere. Zeregin garrantzitsua esleitzen dio legeak familien eta gaine-rako hezkuntza-eragileen erantzunkidetasunari, elkarbizitza sustatzearen eta babestearen aldetik. Era berean, aniztasunari buruzko neurri batzuk arautzen dira, eta arreta berezia jartzen zaie bera-riazko hezkuntza-laguntzaren premia duten ikasleei.

Lege honen III. tituluak garrantzi eta hedapen bereziko esparru material bat du xede: Euskal Hezkuntza Sistemaren gobernantza instituzionala. Bertan, hainbat alderdi garrantzitsu lantzen dira, hala nola plangintza estrategikoa, programa-kontratuak, ikastetxeen gobernu eta zuzen-daritzza, gobernu- organoak ikastetxeen tipologiaren arabera zehaztuta, eskola-kontseiluen arkitektura gobernantza-eredu batean parte hartzeko bide instituzional gisa, eta, azken batean, hezkuntza-komunitatearen beraren eginkizuna, bereziki ereduaren eragile nagusi diren ikasle, ira- kasle, talde profesional eta familiena.

Ikasleek ikaskuntzaren subjektu aktibo gisa betetzen duten posizio zentralak berekin dakar lidergoen eta gobernantza-ereduen ikuspegi eraldatzailea, bai eskola-antolamenduan, bai Euskal Hezkuntza Sistema osoan ere. Hala, eskola-antolamenduan premisa hau hartzen da abiapun- tutzat: zuzendaritza eta zuzendaritzaren eginkizun espezifikoak betetzen dituen pertsona-taldea arrakasta-faktore erabakigarria da ikastetxearen kudeaketa eta hezkuntza-proiektua bera bultza- tzeko, bai eta gelan, ikastetxe osoan eta haren mugetatik kanpo lankidetzak praktikak sustatzeko eta sinergiak sortzeko ere. Esparru instituzional horretan, hezkuntza-komunitatea da, ikastetxea- ren beraren bitartez, hezkuntza-proiektuetatik eratorritako aberastasuna islatzen duena, ikasleen errealitatera gardentasunez egokituz, kontuak emanez eta proiektu berritzaile baten bidez, ikas- leek beren gaitasunak garatzen jarraitzea ahalbidetuko dien konpetentzia-mailarik handiena lor dezaten. Laburbilduz, hezkuntza-komunitateak ingurune gero eta konplexuago batean jardun behar du, eta esparru horretan etengabe sortuko dira aldaketak eta ziurgabetasunak; globaliza- zioak eduki eta konpetentzia asko markatuko ditu; digitalizazioa gero eta zabalagoa izango da, eta klima-aldaketa, gainera, gizadiak aurrez aurre izan duen desafiorik handienetako bat izango da, hezkuntza-sisteman ere inplikazio zeharo garrantzitsuak izango dituen.

I. kapituluak plangintza estrategikoko tresnen alde egiten du, Euskal Hezkuntza Sistema modu ordenatu eta arrazionalen eraldatzeko eta egokitzeko bide gisa. Horretarako, planak txertatzen ditu, eta, haietatik abiatuta, ikastetxeekin egiten diren programa-kontratuak adostu ahal izango dira. Programa horiek taldekatu egin ahal izango dira eta, hala badagokio, berezitasunak txerta- tuko dira, ikastetxe bakoitzaren ezaugarrien arabera. Lankidetzak-gobernantza, hain zuzen ere, lau urteko tresna estrategikoko horretan oinarritzen da, ekitatea eta hezkuntza-bikaintasuna areagotzeko lan-ildo nagusiak zehazten baititu. Plan horiek Legebiltzarrari aurkeztuko zaizkio, ezagut ditzan, eta, horrela, ekarpenak bilduko dira, eta eztabaida sustatu. Plangintza-oinarri horren gainean funtsatzen da programa-kontratuak, halakorik bada, plangintza estrategikorako tresna juridiko, ekonomiko eta finantzario gisa, planaren gidalerroak gauzatzen laguntzeko. Urrats erabakigarria da hori, irakaskun- tzak datozen urte eta hamarkadetan dituen erronka eta desafio itzelei erantzun egokia ematerakoan, ziurgabetasunez eta tirabira endogeno eta exogeno sakonez jositako egoera batean.

II. kapituluak nabarmentzen du nolako eginkizun baliotsua betetzen duten zuzendaritza-orga- noek lidergo pedagogikoan eta ikastetxeei etengabeko eraldaketa- eta egokitzapen-prozesu hori bideratzeko tresna egokiak emateko moduan. Prozesu horretan, zuzendaritzaren zeregina era- bakigarria izango da, eta hala azpimarratzen da legean. Azken helburua, erregelamendu bidez bideratuko dena, ikastetxeen zuzendaritza-egiturak ardatz hauetan oinarritzea da: autonomia, eskumen propioen erabilera, kudeaketaren erantzukizuna eta ebaluatzeko gaitasuna. Horretarako, zuzendaritza eta haren barneko maila guztiak osatzen dituzten pertsonak errendimendu handi- koak izango dira, baliabide nahikoak eta aintzatespen profesionala edukiko dituzte, eta pizgarri

ekonomikoez gozatuko dute. Gainera, ikastetxeen kudeaketa hobetzeko aukera eraginkor batzuk sartzen dira, zuzendaritzaren zeregin burokratikoak murrizteko laguntza administratiboaren bidez; horretarako, back office jarduerak ematen dituzten zerbitzu-egitura komunak erabiliko dira, efikazia, efizientzia eta kudeaketa-emaitzen hobekuntza aplikatuz, eta horrek hezkuntza-sistemaren beraren prestazio sendoagoak ekarri behar ditu. Jorratzen ditu, era berean, hezkuntza-komunitateak ikastetxeen jardueran parte hartzeko kide anitzeko organoak, eta desberdintasun batzuk ezartzen ditu ikastetxeen tipologiaren arabera.

III. kapituluak eskola-kontseiluen erregulazioa jasotzen du, garrantzitsua baita, eta haien egitura instituzionalean aldaketa nabarmen batzuk txertatzen ditu. Batetik, Euskadiko Eskola Kontseiluak bere horretan jarraitzen badu ere, legearen lehenengo xedapen iragankorrean ezarritakoarekin bat, helburua da berregituratze instituzional bati ekitea, zeina, aipatutako jarraibideen arabera, legearen ondorengo erregelamendu bidezko garapenean gauzatuko baita. Bestetik, hezkuntzako gobernantza-sistemaren osagai berezi bat Euskal Eskola Publikoaren Kontseilua da, zeina parte hartzeko erakunde gisa eratzen den, ikastetxe publikoen lana eta hezkuntza-lorpenak ikusaraztea helburu izanik, eta, horrez gain, haren eginkizun nagusia izango da eskola publikoaren solaskide aritzea, botere publikoei helarazteko ikastetxe publikoak beren ingurunean txertatzeko gomendioak. Azkenik, udaleko hezkuntza-kontseiluak sortzen dira, ikastetxeen hurbileko jarduerari lotutako zenbait eginkizun garrantzitsuz hornituta. Horrela, familien, ikastetxearen eta udalaren arteko lankidetzagirotik abiatuta, hezkuntza erantzukizun partekatua bat izatea lortu nahi da, ikastetxea eta gizarte-ingurunea elkarreraginean jarriz, baliabide komunitarioak antolatuz ikasleen ongizatearen eta hezkuntzaren mesedetan –besteak beste, gizarte-ekimeneko entitateak eta hirugarren sektorekoak–, eta hezkuntza formalaren eta ez-formalaren arteko uztarketa sustatuz. IV. kapituluak jorratzen du zer-nolako zeregina betetzen duten hezkuntza-komunitateko eragileek (ikasleek, irakasleek, familiek) ezarri nahi den gobernantza-ereduan, zeren aipatutako eragileek hezkuntza-sistema osoaren funtzionamenduan parte hartzea funtsezko osagaia baita gobernantza-eredu horretan.

IV. tituluak, berriz, hizkuntzek Euskal Hezkuntza Sistemari duten tokia arautzen du, gai garrantzitsua inondik ere. Gai hori zioen azalpen honetan jada jorratuta dago, batez ere lege honek finkatzen duen sistema eleaniztun eta kulturartekoaren ardatz gisa euskarak duen zereginari dagokionez. Horri buruz ari da I. kapituluak, eta bertan jasotzen dira orobat komunitate eleaniztunaren eta kulturaztunaren inguruko xedapen jakin batzuk, bai eta euskal hezkuntzan hizkuntza ofizialek eta atzerriko hizkuntzek elkarren artean duten harremanari buruzkoak ere.

II. kapituluak Euskal Hezkuntza Sistemako hizkuntza-proiektuen gaiari eta hizkuntzen tratamendu integratuari eta haien alderdi metodologikoei heltzen die, eta, amaieran, Autonomia Erkidegotik kanpoko ikasleei aplikatu dakizkiekeen arau espezifiko batzuk jorratzen ditu, bai eta ikasleen hizkuntzak eta kulturak sustatzeko neurri espezifiko batzuk ere testuinguru kulturaztun nabarmena duen hezkuntza batean. Hori guztia ikastetxe bakoitzaren hizkuntza-proiektuan egituratu behar da, Gernikako Estatutuan eta Euskararen Erabilera Normalizatzeko azaroaren 24ko 10/1982 Oinarrizko Legearen II. tituluko II. kapituluaren ezarritako eskubide aitortuak eta printzipioak barne hartzen dituen esparru komun baten barruan, unean-unean indarrean dauden hizkuntza-ereduen sistemari oinarrituta, eta eredu horien edozein garapen edo eguneratze erregelamendu bidezko garapenaren bidez egingo dela ziurtatuz, eskubide eta printzipio berberak bermatuz.

Erregelamendu bidezko garapen horren arabera, ikastetxe bakoitzeko hizkuntza-proiektuetan, hizkuntzen ikaskuntza, erabilera eta ikasleek hizkuntzekiko izango duten jarrera positiboa planifikatu behar dira, kontuan hartuta inguru bakoitzaren abiapuntua eta ezaugarri soziolinguistiko eta sozioekonomikoak, ikasleen eta haien familien ezaugarri espezifikoak barne direla, ikasleek hezkuntza-etapa bakoitzaren amaieran eskatzen diren hizkuntza-maila eta gaitasunak eskura

ditzaten bilatuz. Ikastetxeko hizkuntza-proiektuak ikaskuntza-prozesuan hizkuntzak irakasteko eta erabiltzeko irizpide pedagogikoak garatu behar ditu.

III. kapituluak irakasleen eta irakasle ez diren langileen hizkuntza-gaikuntza indartzeko modua aztertzen du. Irakasleei dagokienez, haien hizkuntza-gaikuntza hobetzeko neurri batzuk proposatzen dira, bai eta atzerriko hizkuntzen irakaskuntzarako duten gaikuntza hobetzekoak ere. Eta, azkenik, IV. kapituluaren xedea da ikastetxeetan eta pertsonen arteko harremanetan euskararen erabilera soziala eta ingurunekoa bultzatzeko zenbait printzipio eta neurri ezartzea.

Ekitatea eta bikaintasuna hezkuntza-eraldaketako prozesuaren funtsezko bi alderdi dira. Gizarte-kohesioa abagune eta premia bat da, lege honek euskal eskola inklusiboaren alde egiten duen apustuaren ildotik. Bikaintasuna, halaber, Euskal Hezkuntza Sistemaren zutabeetako bat da. Euskal Hezkuntza Sistemaren mailakako eraldaketaren oinarriak ezartzea helburu duen lege baten esparruan, arau-xedapen honen V. titulua giltzarria da, zeren xedea baitu tresna eta lanabes instituzionalen multzo bat antolatzea, hezkuntza-eredua hobetzeko eta testuinguru bakoitzari etengabe egokitzeko prozesuari begira. Beraz, I. kapituluak ibilbide eraldatzaile horri ekiteko behar den premisetako bati heltzen dio: hezkuntza-berrikuntza eta, horrekin batera, sailaren plangintza estrategikoa behar bezala prestatzeko bide gisa prospektibak duen garrantzia.

II. kapituluak bultzatu nahi den hezkuntza-ereduaren funtsezko elementuetako bat jorratzen du, hau da, hezkuntza-sistemaren ebaluazioa. Gaur egun jadanik aplikatzen bada ere, indartu, zabaldu eta hezkuntzako esparru eta jarduketa guztietara orokortu nahi da, sistemaren ebaluazio integral baten esparruan, hezkuntza-politiken efikazia- eta efizientzia-maila etengabe aztertzeko bitarteko den aldetik, zentzurik zabalenean hartuta. Kapitulu horrek ebaluazioaren proiektzioak jorratzen ditu (alegia, zein esparrutan balia daitekeen), printzipioak, xedeak eta ebaluazio-prozeduraren arauak, arreta berezia jarrita ikastetxeen ebaluazioan; bereziki zentratuko da programa-kontratuetan, halakorik badago, eta sailaren plangintza estrategikoan.

Ebaluazio-prozesuan garrantzi handiko osagai instituzionala da, zalantzarik gabe, Hezkuntza-aren Ebaluazio, Ikerketa eta Prospektibarako Euskal Institutua, titulu horren III. kapituluaren arautzen dena. Kapitulu horretan jasotzen dira institutu horren egituraren, eginkizunen eta ebaluazio- eta prospekzio-jarduerako lankidetzaren eremuaren ildo nagusiak, eta amaieran bertako jardura profesionala arautuko duen jokabide-kodea aipatzen da. Gai horiek guztiak erregelamendu bidez garatuko dira, dagokien unean.

Ereduaren funtzionamenduan erakunde tradizionalik bada, hori Hezkuntza Sistemaren Ikuskaritza da. Legearen IV. kapituluaren arautzen dira ikuskaritzaren oinarritzko elementuak, erregelamendu bidez erabakiko baitira alderdi zehatzagoak, hala badagokio.

V. kapituluak hezkuntzarako laguntza-zerbitzuei buruzkoa da, zerbitzu horiek oinarritzko zeregina betetzen baitute hezkuntza-sistema eraldatzeko palanka gisa, nahiz eta legeak laguntzako zerbitzu horien ezaugarri orokorrak, oinarritzko funtzioak eta aplikazio-eremua baino ez dituen arautzen, gai horien gaineko zehaztapenak hezkuntzaren arloko eskumena duen saileko buruak dekretu bidez erabakitzen duenaren baitan uzten baititu.

VI. kapituluaren, halaber, Euskararen eta Hizkuntzen Ikaskuntzarako Institutua arautzen da beraz, hizkuntza-metodologiak lantzeko eta irakasleak prestatzeko behar den tresna gisa. Azkenik, Euskal Hezkuntza Sistemaren palanka eraldatzaile moduan jarduten duten bitartekoen zerrenda trinko honetan, ezin da ahaztu, inola ere, irakasleek duten ezinbesteko rola, eragile oso garrantzitsuak baitira –garrantzitsuena ez bada– egokitzapen- eta aldaketa-prozesuen arrakastarako eta irakaskuntzaren eta beraren emaitzen bilakaerarako, inplikaturako pertsona eta profesional guztien buru izatea lortzen dutenean. Testuinguru horretan, premia existentziala da prestakuntzaren eta ikaskuntzaren bidez kompetentzia profesionalak garatzea, eta hezkuntza-sistemak berak

ezin dio inola ere horri ezikusia egin. Horrela, esparru horretan, VII. kapituluak «Lankidetzak-preskakuntza berri baterantz» du izenburu, eta irakasleen hasierako prestakuntzari eta etengabeko prestakuntzari dagozkien alderdi batzuk lantzen ditu. Alderdi horien helburua da arreta jartzea, ez soilik hasierako gaikuntzaren premian –zinez garrantzitsua berau–, bai, halaber, etengabeko ikaskuntzaren premian ere, ingurune oso disruptibo eta aldakor batean duen premian, halako ingurunea izango baita nagusi datozen urte eta hamarkadetako hezkuntzaren garapenean.

Ikastetxeen autonomiari buruzko VI. tituluak ixten du legea. Egia esan, Euskal Eskola Publikoari buruzko otsailaren 19ko 1/1993 Legeak jada lehentasunezko arreta zabala eskaini zion gai horri, zalantzarik gabe erabakigarria baita Euskal Hezkuntza Sistema mailaka finkatzeko eta eraldatzeko prozesuan. Hala ere, bere garaian araugintzan egindako ahalegin hori gorabehera, ikastetxeen autonomiaren zehaztapenak oraindik ere mugatuak izan dira, eta, beraz, lege honek berriro ere azpimarratzen du hezkuntza-sistemaren eraldaketa-prozesuari dagokionez ardatz den gai hau. I. kapituluak, xedapen orokorren esparruan, ikastetxeen autonomiaren printzipioa eta ikastetxeetako kudeaketa-tresnak onartzen dira. Segidan, II. kapituluak gai garrantzitsu bati heltzen dio: hezkuntza-proiektuaren erregulazioari, zeina sailaren hezkuntza-plangintzaren estrategiaren barruan sartzen den.

Estrategia hori asmo handiko erronka batean zehazten da; alegia, ikastetxeekin programa-kontratuak egitea, lege honen III. tituluan arautzen denaren arabera. Baina, jakina, ikastetxeen benetako autonomia eta sistemaren kalitatea bera, neurri handi batean, sailaren plangintza estratetikokoaren eta ikastetxeek izan behar duten autoantolaketarako eta autonomia pedagogikorako eta kudeaketa-autonomiarako espazio existentziala behar bezala antolatua izatearen baitan egongo da. Izan ere, bi esparru horiek behar bezala antolatuta eta koordinatuta badaude, aurrera egingo da Euskal Hezkuntza Sistema bere osotasunean eraldatzeko mailakako prozesuan.

Plan estratetikokoaren eta ikastetxeen programa-kontratuaren arteko lerrotatze egokiak bete-beteko zentzua hartzen du ikastetxe bakoitzak bermatua duen autonomiaren printzipioan. Eta autonomia hori kontzepzio trifasiko baten inguruan egituratu da tradizionalki, III. kapituluak jasotzen denez: autonomia pedagogikoa, antolamendu-autonomia eta kudeaketa-autonomia. Eta horixe da lege honetan jarraitzen den eredu, aipatutako hiru dimentsioetako bakoitzaren bidez lortu nahi diren helburuak zehatz-mehatz zabalduz. Azken helburua da ikastetxeak ahalduz, Euskal Hezkuntza Sistemaren kalitatea hobetzeko testuinguruak eskatzen dizkien egokitzapen- eta eraldaketa-prozesuak gauzatu ditzaten, Eusko Jaurlaritzan hezkuntzaren arloko eskumena duen sailak une bakoitzean diseinatutako hezkuntza-politikaren ardatzekin bat eginez.

Legeak, gainera, zazpi xedapen gehigarri jasotzen ditu, eta xedapen indargabetzaile bakarra eta bi azken xedapen. Azken horiek garrantzi berezia dute araugintzarako gaikuntzari dagokionez, Euskal Eskola Publikoari buruzko 1/1993 Legearen xedapen indargabetzailearekin duten loturagatik, bai eta erregelamendu-arau batzuen aldi baterako aplikagarritasun geroratuari dagokionez ere.